

УДК 947.6
ББК 63.3(2)5(4Бел)
Ж11

Друкуецца па рашэнні рэдакцыйна-выдавецкага савета БДПУ

Навуковы рэдактар

В. М. Фамін, доктар гістарычных навук, прафесар

Рэцэнзенты:

У. І. Навіцкі, доктар гістарычных навук, прафесар;

З. В. Шыбека, доктар гістарычных навук, прафесар

Жытко А. П.

Ж11 Дваранства Беларусі перыяду капіталізму. 1861—1914 гг.: Манагр.

Мн.: БДПУ, 2003.— 233 с.

ISBN 985-435-556-X

У манаграфіі ўпершыню ў беларускай гістарычнай навуцы комплексна даследаецца гісторыя дваранства Беларусі ў перыяд станаўлення і развіцця капіталістычных адносін. Аналізуюцца разрады, крыніцы папаўнення вышэйшага са слоўя, дынаміка яго колькаснага, веравызнальнага і нацыянальнага складу, адукацыйны ўзровень. Значнае месца займае разгляд ролі дваранства ў развіцці эканомікі краю. Даследаецца дваранскае землеўладанне, развіццё земляробства, жыллагадоўчай і прамысловай вытворчасці. Значнае месца ўдзяляецца аналізу палітыкі царызму ў дачыненні да карпаратыўнай арганізацыі вышэйшага са слоўя Беларусі і яго дзяржаўнай службы.

Прызначаецца навукоўцам, настаўнікам, студэнтам, шырокаму колу чытачоў.

УДК 947.6
ББК 63.3(2)5(4Бел)

© А. П. Жытко, 2003
© ВВЦ БДПУ, 2003

ISBN 985-435-556-X

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Установа адукацыі

«Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»

А. П. Жытко

**ДВАРАНСТВА БЕЛАРУСІ
ПЕРЫЯДУ КАПІТАЛІЗМУ.
1861 — 1914 гг.**

Манаграфія

Мінск 2003

вялічвалася. Прамысловы пераварот закрануў практычна ўсе галіны дваранскай прамысловасці. Машынная тэхніка і новыя тэхналогіі спрыялі пашырэнню выпуску прадукцыі, фарміраваўся новы клас буржуазнага грамадства — фабрычна-завадскі пралетарыят. Сам жа дваранін-прамыловец становіўся прамысловым буржуа.

“Даравальная грамата” 1785 г. задаволіла большасць вышэйшага саслоўя таму, што яна адпавядала яго поглядам на волю і свабоду. Акрамя волі, дваранства атрымала права ствараць у кожным павеце і губерні дваранскія таварыствы і рэгулярна праводзіць дваранскія сходы. Яшчэ да рэформ 1860-х гадоў кожнае дваранскае таварыства ўяўляла сабой пэўны элемент грамадзянскай супольнасці. Таварыствы з’яўляліся аўтаномным ад улады згуртаваннем вольных грамадзян з сваёй арганізацыяй, праз якую яны маглі ўплываць нават на палітыку ўрада. Палітычныя падзеі пачатку 1860-х гадоў у Паўночна-Заходнім краі прывялі да ліквідацыі выбарных органаў дваранскага самакіравання, а гэта значыць — зачаткаў парламентарызму, няхай сабе і саслоўнага. На працягу ўсяго разглядаемага перыяду палітыка царызму ў адносінах да дваранскага карпаратыўнага самакіравання ў краі характарызувалася непаслядоўнасцю тактычных прыёмаў. Разам з тым генеральная лінія вытрымлівалася цвёрда і ўпэўнена. Яна была скіравана на аслабленне сепаратызму вышэйшага саслоўя рымска-каталіцкага веравызнання.

Гэта палітыка наглядна праявілася і ў адносінах да замяшчэння дваранамі пасадак на дзяржаўнай службе ў краі. У якасці чыноўнікаў у Беларусі служылі выхадцы з цэнтральных губерняў імперыі. Асабліва гэта тычылася вышэйшых пасадак і органаў кіравання, якія не пасрэчна абслугоўвалі інтарэсы мясцовага насельніцтва. Беларускае дваранства, звычайна рымска-каталіцкага веравызнання, не дапускалася на дзяржаўнай службе ў краі. Яно магло рэалізоўваць свае здольнасці толькі за межамі Беларусі. У сувязі з гэтым палітыка царскага ўрада прывяла да таго, што ў асяроддзі чыноўніцтва не складалася надзейная служылая інтэлігенцыя як носьбіт нацыянальна-дзяржаўнага ідэі.

З усяго сказанага вынікае, што прыстасаванне дваранства да ўмоў і патрабаванняў буржуазнага грамадства ў другой палове XIX — пачатку XX ст. адбывалася як у эканамічнай, так і сацыяльнай сферах. У Беларусі гэта паскаралася і асобай палітыкай царскага ўрада ў дачыненні да дваран-католікаў, якія складалі ў краі большасць саслоўя. Пад уздзеяннем гэтых працэсаў ад былога феадальнага аблічча, за выключэннем некаторых прывілеяў вышэйшага саслоўя рускага паходжання, у дваран ужо ў пачатку XX ст. амаль нічога не засталася. Гэта азначае, што яны становіліся складовай часткай класавага буржуазнага грамадства.

ДАДАТКІ

Дадатак 1

Табліца Расійскіх чыноў

Грамадзянскія	Ваенныя	Марскія
Высокапраасвадзіцельствы		
1. Дзяржаўны канцлер	1. Генерал-фельдмаршал	1. Генерал-адмірал
2. Правадзейны тайны саветнік	2. Генерал	2. Адмірал
Пальдворныя чыны: обер-камергер, обер-гофмайстар, обер-гофмаршал, обер-шэнк		
Праасвадзіцельствы		
3. Тайны саветнік	3. Генерал-лейтенант	3. Віцэ-адмірал
4. Правадзейны сакратар-саветнік	4. Генерал-маёр	4. Контр-адмірал
Прадворныя чыны: камергер, гофмайстар, гофмаршал, егермайстар		
Высакароддзе		
5. Сакратар-саветнік	5. -	5. -
Высокаблагароддзе		
6. Калужскі саветнік	6. Палкоўнік	6. Капітан 1 рангу
7. Пальдворны саветнік	7. Падпалкоўнік	7. Капітан 2 рангу
8. Калужскі асэсар	8. Капітан (у пяхоце) альбо ротмістр (у кавалерыі)	8. -
Благароддзе		
9. Тытулярны саветнік	9. Штабс-капітан альбо штабс-ротмістр	9. Лейтэнант
10. Калужскі сакратар	10. Паручык	10. Мічман
11. -	11. -	11. -
12. Губернскі сакратар	12. Падпаручык	12. -
13. -	13. Прапаршчык	13. -
14. Калужскі сакратар	14. -	14. -